

1

OKILOMENDI, jaun mera.

(Pièce basquenen I acte)

Personnages: Mera: Maire, 50 ans, corpulent et bête.

Anna: Sa femme... Sèche et méchante.

Mihiku chaharra: vieux docteur aristocratique.

Santcho: Cantonnier, verbeux, buveur.

Ostalera: Aubergiste, lourd faisant le malin.

Kukutchar: vieux paysan, nerveux et méchant.

Décor : Un intérieur quelconque.

Mera: (Il fait trempette d'un doigt dans un verre d'eau. Il appelle)

Anna, o Anna.

Anna (Apparaissant) Zer da?

M. Erhi hau aski bustia da engoitik... Zato orhatzarekin.

A. (Allume une chandelle) y stérilise une aiguille et se met à opérer)

Ba, ez duzu deus handirik... Hor beha eta beha hola artzeko zure erhi ~~horri~~ horri.

M. Emeki gero... Hor sista sista ari gabe oihal falsatzen bezela.

A. Baietz ba, gizona... Ha, gizonak denak berdinak zarezte... Denak berdin putrunak...

M. (Tandis qu'elle opère) Aditu duzia phitsik ithurri hortaz? Ba omen dira ene Kontra direnak, ithurri berri hori eliza sahetsean egiten dualakotz Uste dute gibelaraziko nautela... Ez dute ezagutzen nor duten beren mera berria... Ni ba ni... Joannes Okilomendi... Erakutsiko diotet hor zombeiti zer den mera bat herrian, eta zer den Merako karguaren bethetzea... Hai, emaztekoa... Emazu ba emeki...

A. Ba, aski zinuen eskua hola ez mugitzia, zure mera eta merakuarekin... Emazu erhi hori argitarago...

M. (Grimaces et gronements)

A. Hauche, zer arno usaina duzun... Zuk arnoa edan duzu oraino nonbeit.

M. Arnoa edan ba... Zera... Zuk gakhoz eman hartarik... Ur eta bikarbonata zikin hortarik ba, edan dut... Phu... Mihiku zozua... Gibela eri duala, eta hortarik edateko... Eta hortarik bakharrik. (Ura eta bikarbonata) Phu... Phentsatzeak berak bihotz ~~da~~ arra emaiten daut. Hai, hai, emaztea...

A. Ez dakit zertarik edaten duzun, bainan ez da bethi erremedio hori botoila hortan, biziki behehitzen...

Ez bazinu ~~hori~~ hoimbeste arno edaten, ez litazke hola zure chichtako guziak karram ~~hori~~ tuko.

M. Ai, ai...

A. Badut, gizona, badut... Hori huna nun duzun. Zer arkumak othe tchar batentzat... Hori... Bustiazu erhia berritz ur hortan.

M. Bizar egiteko puskak ~~ere~~ behar ditut.

A. Tenore huntan bizarra..? Norat abian zira?

M. Itzuli bat egin behar dut plazan gaindi... Ikusi behar dut zer dioten ene ithurriaz... Santcho kantonierari errana diot, aratsaldeko bietako lot dedien ithurriaren zimoa egiten, han eliza sahetsean.

A. (Lui attachant la serviette autour du cou) Ba... Zure ithurriarekin...

Aitzaki ederra duzu segurik, berritz ere ostaturat joaiteko ~~ere~~

M. Ba, ostaturat, bat... Mihiku chaharrak han aurkhitzeko gero... Ostaturat... (Il aiguisse son couteau)

A. Eta, nun egingo duzu gero ithurria? (Elle prépare le savon)

M. Han, eliza sahetsean, Ama Birjinaren aldarearen eskuak ~~ere~~ detik.

A. Ha... Numbeitit ere... Egiten ahal zinuen ba, elizatik urruntchago.

M. Zer zare, zu ere ene kontra?

A. Ba, hori... Ez dakit ba... Hil heriak ere han-eta... Proachionek eta hilak handik pasatu behar eta... dakit ba...

- 2
1
- M. Berdin du...Nahi duzuena erranik ere...Zuk eta bertzek...Ithurria han izanena da...Han...Eta erakutsiko diotet Okilomendik errana, errana dela gero.
- A. (Regardant par la fenêtre) To, Mihikua...Mihiku chaharra heldu...Yes... Zertarat heldu da hori? Errana zuen ba, sendatua zinela...Ez zela gehiago jinen... (On frappe) Ekarzu laster puska horiek, gorde ditzadan. Idek-ozu. (Elle disparaît)
- M. (Ouvrant) To, agur Jaun Mihiku chaharra. Zerk zabilta hemen?
- MC. Ba, ez nuk hiretzat jina...Bainan, gauza batez oharturik jina nuk. Pasatzian behar hintuala abisatu...
- M. Zer da, Yar zaite...
- MC. Ez, ez nuk batere jarrigo...Hor, ohartu nuk, Santcho kantoniera, ari zela zilo egiten, elizaren ondoan, hil herriari hurbil...~~Et~~ Eta galdatu zioiat, zer ari zen han...Eta erran daitak, hik manaturik, ithurri baten ~~zila~~ ziloa egiten ari zela...Edanchkoa zela ere iduritu zautak, bere usaia ez galtzeko...Eta zer nahi erranik, handik ~~z~~ igorri diat...Errak, ez ahal duk hik manatu, han ithurri baten muntatzea.
- M. Zertako ez?
- MC. Muthikoa, ez duka ikusten han kasik hil herritan hizala...Hala zer duk? Herri guzia pozoinatugoduka...Zer uste duk, hola edan ditakela hil hezurrez hazia den uretik? To, gerta lukek~~a~~ pollitik...
- M. Ba, hori...Ez dakit ba...Nehork ez daut, orai artio, holakorik aiphatu.
- MC. Hori, muthikoa, gauza ageria duk...Horko ura, hil gachura izanenduk... Hire egitekoa duk, bainan toki hortan ithurribat...Horrek ez dik kanerorik...Eta gibel hori, nola duk, nik emanikako erremedioarekin?
- M. Hobeki, hobeki, jaun Mirikua...
- MC. (Regardant la bouteille) Hum...Ez duk biziki edan ur hortarik...Hartzen ahal duk basotarat bat ona gero, jan ondo guziez...Eta utz-aizkik gero arno eta gaineratikoak beregisa...
- M. Uzten ditut, uzten ditut, Jaun Mihikua...Eta beharko oraino dutan amaztearekin.
- MC. Hire amaztiak hortan arra zoina dik ..Bon...Erranak erran...Thauk ikhusak, eta aratsalde on...To.
- M. Ba, aratsalde on, Jaun mihikua...
- M. (Seul) Debrua, ontsa erremedio zikin hori eni edanarazi beharrez ari zaizte...Beheiti-araziko diat ba botoila hori, behehitu behar bada... (Il en verse dans un pot de fleurs) To, edazak hik ene partia...Phu zikina...Beharrik baitut, hortohet, gordegailuan, hori baino hobeagorik (Avec précaution, il retire une bouteille de vin, cachée dans une botte et ~~en~~ en boit...) Hau ba, hau duk egiazko erremedioa...Hunek bederen barnia puchka bat hunkitzen daitak... (Il entend du bruit et vivement range sa bouteille de vin).
- A. (Reentrant, s'aperçoit de quelque chose d'insolite) Yes...Zer ari zinen hor?
- M. Phisik, phisik...Ene ihiziko zapeta hauieri beha...Hauk ere, ez dituala aspaldian soinian ezarri... (Elle n'a pas l'air convaincu.)
- A. Mihikua laster joan da...Zato oihala lephotik esteka...Hum...Erremedio botoila horri ahatik tanka bat eman diozu...
- M. Bakia emazu hori...Mihiku debrua...Edateko eta edateko..Phu..Ekhasu Bizar egitekoak.
- A. Han ditutzu puskak, suillardan..Aski duzu bazarra han berian egitia. Norbeit heldu bada ere, trankilago izanen zira.. (Il sort).
- A. (Seule)- (Mimique..Elle découvre la bouteille de vin et la remplace par la bouteille ~~maxxin~~ de bicarbonate.) Gizonak ba, gizonak...Pollitak zarezte. Nindagon ba nundik othe zuen arno usain hori...Gaichoa..Nahi nuke ikusi zer bisaia eginen duen,

bertze zuri hortarik turta turta edanen duelerik.

(On frappe)..To, Santcho...kantoniera..(Elle parle à son mari)Errazu, Joannes, Santcho hor duzu...

M. Sar-araz-azu..

A. (Avisant la bouteille de vin)Hau behar nuke numbeit gorde(Elle la laisse sur place)Nor da hor?

S. Santcho da hemen..Idek hortik..

A. (Ouvrant)Zer..Zu hemen,tenoñe huntan?Zer egin zare?Berritz ere lanarekin samurtu?

S. (Entrain, avec une musette contenant son goûter et une pelle)..Hop, barkhatu, andere merasa..Nik ez dut zuekin phisik nahi..Ni ez naiz zure meneko, bainan jaun meraren meneko..

A. Zu, Jaun meraren meneko zira, bainanx sala hau nere haizx meneko baita, pala hori utziko duzu kampoan.

S. (Obeissant) Bon, ontsa da...Bahakit, bahakit ez naizela on saluna ziratuete ko...Zer zira beldur ene galtza zikinekin, zure kadirek zikinduko dituala. Ez beldur izan..andere merasa..Ez ditut zikinduko...Jarriko naiz lurrian Lurreko taula bederen aizu izanenaxx ehal dut...Ez dautzut edaterat ere galdetuko...Badakit berdin ez deuta gogotik emanen...Badut edatekoa nihaurrek...Ba, huna, hemen... (Il boit) On daitzula..Eta ogia eta gasna ere baitut hemen;gose naizelarik jateko.

M. (Apparaissant à moitié rasé)..To, hi hize Santcho, holako elhesturietan... (A sa femme)Horren getik, bizer ondar hau, hemen berian kenduko dut... (Il va chercher glace et rasoir)

A. Ontsa da..Zure botoila erremedio hau kendu-ets, zure puchkak hemen emanen ditut.

M. (Reentrant)Bon, ontsa da...(Anna s'exécute et sort) (Se ressent)Te, Santcho, zertarat, jina hintzen?x

S. (Mangeant du pain et du fromage) Jaun Mera...Jaun Mera, nahi nuke jakin nork manatzen duen herri huntan.

M. Hi, herriko langilea, ez dakika nork hauen manatzen.

S. Batere ez dakit gehiago...Kampoan, lehenik zuk eta gero mihiku chaharra jin zaizte ene manatzerat..Hunat sartu-eta berritz, zure Madame hori ukhan dut manatzale.

M. Zer erran dauk mihiku chaharrek?

S. Ba, hori..Ithurririk han ez egiteko...Hango ura pozoindatus dela...Nola erran daut ba...Ha, ba...Hango ura, hilen hezurretakik jalikako gazura dela Phu, zikina..(Il boit à son vin)Okhaztatzen ere nu pentsatziak berak, zer zer phestheria jaliko den phuzu hartarik.

M. Bon, ontsa duk, Santcho..Mirikuak arrazoina dik..Eta hortako, hasi putzu hux hura tapatuko duk, eta bertze putzu baten zilatzan lotuko haiz, bertze toki batian..

S. Bertze toki batian?Nun?

M.Kukutcharrek baitik hor bhatze ttipi bat, hutse beiratzen duena, hartan itxi lotuko hiz zilo egiten...Haren erdi erdian.

S. Plaza hegiko baratxian?

M. Han berian..Baratze hura herriko lurrian duk gero..Kukutcharrek, ene aintzineko merarekin ontsa baitzuan, baratze hura bere meneko hartu zian. Eta geroztik, han zeukak, iduri beria...Mehori phits arrandarik herentzat eman gebe...

S. (Se frottant incessamment la tête en tous sens)..To, orai, orai ikusiko ditugu chimichtak eta ortziak. Azken bozetsen, ni zure alde mintzatu-eta, zaflako bat eman baitzautan Kukutcharrek, oraikoan ikusten badut, hobeko dut kontrizionezko akta egitia.

M. Ez duk deusen beldurrik...Emsitzik denak ene gain...Eta errok, nik manaturik hizala han...Eta ez bazako untsa johan, jin dadiela ene ganat...

S. Ba, ba..Ez da duderik hala errenen dituala...

M. Bon, orai, hail lanerast...

B. (Sortant) zeruko Jauna, galdatzen dautzut egun aratsean, ene burua oraino bi beharri handi hauien artien izan ditzadeh... Zeren eta, horietarik bat Kukutcharrek eskuratzen badu, harek dituen zainekin, beharirik gabe gelditzen nuk... Ez bada oraino ausikiz lotzen... Ah, la, la, la... (Il sort)

M. (Seul) (Il range ses affaires à barbe). Orai komprenituko ditek herri huntan, orai, nor den Joannes Okilomendi... Lehengo, mere ilhaunarekin, sobera bakhotchak nahi zuena egiteko usaia hartua zuten... Azken mintzo zenak, harek zuen bethi arrezoin... Holeskorik ez enekin... Kukutchar? Ni Kukutcharren beldur? Ez da behin ere okhiloa kukuaren beldur izan. Eta hambat gaichto harentzat... Aski zuen bere burua ez hola erakustia ene kontra, azken bozetan...

Hum... zintzurra ere ahortia diat... Arno chorta bat ez ki likek kalte... (Il regarde autour de lui, prend la bouteille dans la botte et boit un boncoup... Affreuses grimaces) Phu... Phu... Zer da zikurkeria hau botoila huntan... Ha, debruen figura... Gizontsa deubrua... Atcheman dik ene gordegeilus... Phu... Emaztea baino debruagorik ba othe da gero... (On frappe) To, norbeit athean, azen ontzeko... Bon, dagotzila denak hola hola...

(Il remet la bouteille dans la botte)... (Vers la porte) Aintzina, Aintzina... (Entre l'aubergiste) To, ostalera... Nere chorte lagun gaizua hi hintzana... Nun habila hemen... Yar adi, yar...

OS. (Debout et solennel) Joannes, kontent nuk... kontent nuk hitaz... Azkenian badiuk mere bat herrien... Eta trinkatu behar dugula elgarrekin, buchundatu batekin jina nuk... Baituka bi baso...

M. Ba, batiat hor (Il les porte sur la table)

OS. Ha, debrua, buchona jalitzekoa ahantzi diat...

M. Ba, hein hori ba ahal diuk... (Il appelle)... Anna, ekazu buchona jalitzeko bat hunerat...

(Ils s'assoient)

OS. Ba, kontent nuk ithurri hortaz... Ikhusi diat Santcho zilo egiten hasia zela... Hor behar den tokian duk.

A. (Entrant) Agur Ostalera... Hemengo aldi...

OS. Ba, ba... Bi elhen egiterat jina... Ha, hor duzia buchona jalitzekoa... Hori botoila, jali-azu zuhaurrek.

M. Bahakik, duderik gabé, Kukutcharren baratzean egiten duale ithurria.

OS. (Vivement) Kukutcharren baratzean... Ez araziz... Santcho ikhusi diat lur zilatzen ari zela eliza sahetsear...

M. Ba, bainan geroztik, mihikuak ere erran daitak, hil herrien gatik, hobe nuela han ez egitia... Eta geroztik bertze gogorik diat...

OS. (Il sert à boire son compère)

A. (L'arr) (stant à mi-verre) Bon, aski badu hola.

OS. Zer... Utz-azu, emaztia... Badu baso horrek bere izaria.

A. Ez tu behar gehiago... Mihikuak debekatua dako gain-gainetik.

M. Bai, mihikuaren eta emaztearen erraneri kasu egin izan banik, espaldian lurren hazteko despeitua izanen nindukan...

OS. Utz-azu emaztia baso hori... To... Edazak ausarki... Hau bouchondatua duk. Ez dauk hunek kalterik eginen (Anna énérvée vers la botte. Le mari fait un kaimu keinu à l'adresse de la femme) (Anna retire la bouteille de xā bicarbonate de sa botte et la pose sur la table).

A. Hori, arno hori huntarik nahasteka-ozu...

OS. Nun deubrutik jali duzu botoila hori... Zer duzu boten hortan zure oharia

M. Ba, emazte hauk baitie hola bereh sekretuzko gorde lekuak.

A. (Sèche) Sekretuzko lekuak ba... Gizonek erakutsiak (Elle sort énérvée) (Ils boivent)

OS. Errak... Zerbitzu bat egin behar dautak... Ez zokela mihiku ahul horri egiz kasurik egin, eta muntaxzak ithurria, han, lehen tokian...

- M. To Kukutcharren phentzian egingo nian ba...Kukutcharrek kompreni zezan
er gostatzen den hola bere buruaren erakustia bozetan ene kontra.
- OS. Errak...Hik eta ez diagu egundaino elgar saldu...Bahakik bozetan ene
ostatuak zer zerbitzu egin daukan...(Confidentiel)
Errak,eta ondoko egunetan,ithurri hori egiten baduk,han,elizaren sahet-
sean,ene ostatuaren aintzinean,jendia ithurri hortarat bilduko duk...
Eta ithurritik ostaturat ere menturaz...Ikhusten duka ondorioa...Hire
eta ene onetan duk ithurri hura egin dezakan lehen toki hortan.
- M. (Solennel)Ontsa duk...Baduk aski erranik...Komprenitu diat...Komprenitu
diat...Ene hitza emaiten daiat,ithurria hik nahi dukan tokian izanenduk
eta bertze nehon ez...
Ene hitza hor duk...Eta Okilok hitzemana,hitzemana duk gero...
- OS.To,milesker,gaizoa...Ez nian bertzerik igurikatzen hire ganik...To,
eda-zak...Hi eta ni,egundainoko chorteko adichkideak gitut geró...
(Ils trinquent et boivent debout.)
- M. Bon,eta erran bezala,konda zak ene hitzian.
- OS. Ontsa duk...To,botoila ondar hori aski duk atchikitzia afariko...Ta ~~saxi~~
sarri artio to...Pasatzien,sar jalitze bat egin-zak.
- M. Ba,muthikoa,ba...Jinen nuk azken berriekin (Ostalero sort)
(Seul) Ha,beraz orai joan behar dut Santchoren atzemaite rat lehen leheni
Agian ez tuk segidan Kukutcharrerat joan...Gero berritz...Ha,botoila
hau gorde dezagun,emaztia jin baino lehen.
(Il va vers la botte et se ravise) Ez,hor ez...Hori jada arrapatua dik..
To,sarri artio hortchet ezarriko diat,palto horren sakelan...(Il va la
cacher sous le paletot,sous le regard de sa femme qui est entrée à son
insu.)
- A. (Furieuse)He ben...baliatu duzu ontsa (Il essaie en vain de cacher sa
bouteille) Justatu duzu ontsa botoila muthurra?Eta edanaren ondorioak
nork beharko ditu jasan...Nik.;Nik ba nik...Gero,ariko zira intzirika,
hi hemendik eta ~~ba~~ handik...(L'imitant) Mihikua ekazu,mihikua...Ez du ez
balio arno hori ezin gordez artzia...Hemen pausatuko duzu hori,plazer
baduzu,hemen erremedioaren ondoan...Hor agerian egonen dira biak...Eta
ikusiko duzu zoin duzun lehenik hustuko...
(On frappe)...Ha,oraino ere bertze norbeit...Zu mera sartuz
geroz,etche madarikatu huntan,ez gira gehiago minuta bat deskantsuah...
Mera eta merakoa,segur gauza pollitak dira...Nik bethi,bi sosen sal
nezake bat eta bertzea.Joaite n ahal zira idekitzerat...(Elle sort)
- M.(Criant) To,Kukutchar...Zu hemen...Jar zaite.
- K. (Le prenant de haut et déchainé)...Kukutchar ba,Kukutchar hemen.Hala
uste hina Santcho chakurra ene aunhitzerat igorri-ta,~~saxi~~ atnh egin gabe
egonen nintzala.
- M. Gizona ezti zaite...Esplika gaiten...
- K. Aski esplikatorik baduk hola'hola...Hi,aizen bezelako kurkuila...Zer ~~ust~~
uste duk,mera hizala-eta,nahi dukana eginan dukala herrian.
- M. (Se fâchant)Errespeta nezazu,bertzenaz errespetaraziko dut gero ene ~~saxi~~
burua...Ikusiko dugu gero echarpa hartzen badut.
- K. Echarpa ba...echarpa...Joare uhal bat ba behar huke hik lepotik,ez
echarpa ez...
- M. Errazu berritz holakorik...Errazu berritz...
- K. Sar-adi sar ene baratzean,hire ithurri eta mithurriekin...Ikusiko duk
zer gostako zaukan...
- M. Zure baratzia herriko lurrian da...Nik hor ithurria nahi dualarik munta-
tuko duk...nahi dualarik.
- K. Munta zak...Bainan jakintzak hik ithurria muntatzen baduk,izanan direla
ere boketa ~~muntatuko~~ muntatuko dutenak.
- M. Muntazu nahi duzuna...Ikusiko duzu nor den nagusituko..Eta,orai,zoazi
kamporat...
- K. Joan nuk...Bainan jakin tzak bertze norbeit ere nik bertze nombeitik

